

Birgit Kirkebæks foredrag ved lancering af bog på DPU 21-4-2010

(kilde: www.socialstyrelsen.dk)

Allerførst er der nogen, jeg skal takke for denne dag og for udgivelse af bogen. Tak til lektor Susan Tetler og DPU for arrangementet i dag. Det er dejligt, at I har haft lyst til at lægge tid og kræfter i præsentation af min bog ”Almagt og afmagt – specialpædagogikkens handlinger, holdninger og dilemmaer”. Det er jeg taknemmelig over.

Dernæst vil jeg takke seniorredaktør Dorte Ibsen fra Akademisk Forlag for en hel exceptionel støtte og opmuntring forløbet igennem. Det har været en virkelig stor glæde og inspiration at samarbejde med dig.

Endelig vil jeg takke alle de børn, forældre og kolleger, som har sat tanker i gang og skærpet min sans for specialpædagogikkens mange dilemmaer, fascinationer og faldgruber. En særlig tak i den forbindelse til VIKOMs faglige netværk, mine kolleger i småbørnstilbuddet og forældrene tilknyttet dette tilbud. Samarbejdet med jer udgør det håb, min bog udspringer af – håbet om specialpædagogikkens – og specialpædagogernes - stadige udvikling. Det er miljøer, hvor arbejdets mange facetter og udfordringer mødes med ydmyghed, nysgerrighed og dygtighed.

Almagt og afmagt – om professionstilgang og professionsattituder

Mennesket *medvirker* ikke i eget liv, det *lever* det skrev min norske kollega Sissel Sollied til mig forleden, hvor hun refererede til en kollegas irritation over, at begrebet brugermedvirken synes at være det nye store dyr i åbenbaringen. Irritationen gik på den distance, kollegaen oplevede, at begrebet repræsenterede. Desværre kendte jeg ikke denne indfaldsvinkel, da jeg skrev min bog, men det er ikke desto mindre en af bogens pointer, at det at *anvende* de rette ord og det at *vide* sig sikker som ekspert ikke har udelukket overgreb. Lige så klart er det, at det *ikke* at vide (men være omsorgsfuld) ikke har udelukket forsømmelse. Det at anvende (og kunne) de politisk korrekte ord er ingen garanti for anstændig praksis. Der kan være lige så lang afstand mellem begrebet brugermedvirken og reel indflydelse i praksis, som der kan være mellem det vi benævner

som omsorg og at blive set som et menneske i egen ret. Det er nogle af de temaer, min bog koncentrerer sig om i forhold til begrebsparret professionsetik og specialpædagogik.

I min bog tager jeg i mange kapitler et handicaphistorisk afsæt – dels for at perspektivere nutiden, dels for at gøre opmærksom på, at der er gamle temaer, der bestandig dukker op i nye gevanter. Det er temaer, der handler om fravalg og hierarkisering, segregering, inklusion og integrering. Det er temaer, der med skiftende fokus på ”de andre”, vi skal hjælpe og forbedre, samtidig ikke kan undgå at konstruere os selv som nogen, der er ”bedre”.

Bogens spørgsmål og tankesæt

Hvad er specialpædagogik? Er det en slags hjælpedisciplin til almenpædagogikken eller et selvstændigt fag? Og er det specialpædagogikkens opgave at afhjælpe og kompensere for et individuelt problem eller at gøre samfundet mere inkluderende gennem en differentieret (special)pædagogik? I min bog præsenterer jeg den dikotomi, der historisk kan følges mellem opfattelser, der har fokus på individets mangler og problemer og opfattelser, der har fokus på samfundsmæssige, organisatoriske og miljømæssige problemer.

Dikotomien mellem biologiske/medicinske forklaringer på afvigende adfærd og sociale/psykiske forklaringer på det samme kan følges langt tilbage i historien. Specielt er afvigelser af betydning for samfundets sikkerhed og kontrol blevet diskuteret, men også visse sygdomme med stærke adfærdsmæssige udsving hos de berørte har været i fokus, når det skulle afgøres, om adfærden var forårsaget af biologiske/medicinske forhold, begrundet i psykiske/sociale problemer eller begge dele. De svar, de professionelle giver på disse spørgsmål vil altid være bestemmende for hvilke handlinger, der sættes i værk

De mål, vi sætter os som specialpædagoger, har sammenhæng med vores perspektiv på den pædagogiske opgave. I sin grund handler det om, hvorvidt vi tror på, at alle mennesker har mulighed for at udvikle sig og blive dannet som menneske. Der er forskel på dannelse og uddannelse, der er også forskel på at blive dannet eller tilpasset. I forhold til specialpædagogikkens

målgruppe har professionelle gennem særlige metoder og teknikker været tilbøjelige til at nedtone menneskets egen dannelsesproces (og deres subjektive skøn) i de pædagogiske forløb. Dette er sket i den bedste hensigt. Ønsket har været at hjælpe på en effektiv måde, der var teoretisk velfunderet, men spørgsmålet er, om forudsætningen for betydningsfuld læring ikke er det enkelte menneskes egen dannelsesproces? Fratænkes mennesker med svære funktionsnedsættelser dannelsesmuligheden, spises de af med træning og tilpasning uden lydhørhed for deres egne påvirkningsforsøg, eller bliver de udelukket som reelle deltagere i fællesskabet, vil det ødelægge deres livsmod. En høj faglig viden (på et objektivt niveau) er nødvendig for at arbejde didaktisk med dannelsesstærkning. Læreren eller pædagogen skal tillige forholde sig subjektivt til den enkelte elev.

Der er forskel på at have et problem og at leve under et bestemt vilkår. At blive født med Downs syndrom er eksempelvis et vilkår. Men når vi professionelt arbejder med specialpædagogik i forhold til mennesker med Downs syndrom, tolker vi typisk vilkåret som et problem, og den pågældende bliver alt efter historisk periode opfattet som offer eller overflødig. Denne tolkning af vilkåret er det, den sociale models fortalere gør op med. Hvordan kan vi som professionelle håndtere den specialpædagogiske indsats og den nødvendige omsorg med respekt for de særlige erfaringer og indsigter, vilkåret giver og samtidig arbejde på at afhjælpe de problemer, vilkåret kan give anledning til?

Filosofisk er fornuft og ånd blevet udlagt som den højeste menneskelige værdi, men også vilje og magt beskrives filosofisk som fremtrædende egenskaber ved det menneskelige væsen. Freud tillagde driften og Nietzsche magten større vægt end fornuften. Pædagogisk har forskellige grundsyn over tid givet sig udtryk i diskussioner om, hvorvidt mennesket er ondt eller godt, egoistisk eller altruistisk, moralsk eller amoralsk. I den forbindelse er de ”afvigendes” natur blevet diskuteret og deres hverdag reguleret. Som pædagoger vil vores menneske- og samfundssyn kunne udledes af de udsagn, vi kommer med, de notater og handleplaner vi producerer og af vor pædagogiske praksis, selvom vi måske ikke selv er klar over, hvilket menneske- og samfundssyn, vi har.

Diskussionen mellem statiske og dynamiske grundsyn er en diskussion om videnskabelig tilgang, der også får betydning specialpædagogisk. Det får betydning i forhold til de forventninger, vi har til mennesker med bestemte diagnoser. Det får også betydning for den måde, vi organiserer skolevæsenet på. Arbejdes der processuelt eller med forud fastlagte forløb, manualer og metoder, der ikke må afviges?

De skarpe grænser mellem naturvidenskab og humaniora oplødes i disse år ikke mindst kommunikationsteoretisk. Teorier fremlægges med et dynamisk potentiale. Den danske biolog Jesper Hoffmeyer (Hoffmeyer 2005) taler eksempelvis om menneskets stabile tilblivelse frem for om dets stabile væren. Alt liv er ifølge de nye teorier kommunikerende og meningsføgende. Intet menneske er – uanset grad af handicap – biologi uden meningsføgende fornuft. Ingen kan være ikke-kommunikerende. I forhold til det kan den afgrænsningslogik, en diagnose indebærer, blive tragisk, hvis diagnosen betyder, at der på forhånd sættes en statisk grænse for det diagnosticerede menneskes dynamiske udvikling.

Specialpædagogik må arbejde på at inkludere pædagogiske indsigter i sit virksomhedsområde. Det betyder, at specialpædagogikken både skal oparbejde specifik viden og modarbejde et enøjet fokus ud fra et kompenserende perspektiv. Der skal være vægt på viden om det specielle, men der skal tages afsæt i det almene. I den forbindelse synes mødet med den Anden at være et forholdsvis uset område i dagens specialpædagogik. Den handler teoretisk set mere om udvikling af specifik viden til brug for mennesker med specifikke diagnoser end om det relationelle møde.

Det er nødvendigt at samtænke ”*specialpædagogik*” og ”*specialpædagogik*” (Ivar Morken 2008). Med et almenpædagogisk udgangspunkt og med inddragelse af specialpædagogisk viden er det vores opgave at opbygge erfaringer sammen med de direkte berørte. Vi må lede efter det, vi kan være sammen om og tage afsæt der. Vi må være lydhøre overfor det, der allerede er af betydning for den enkelte.

Fundamentet

Den danske filosof K.E. Løgstrup skriver i sin bog ”Den etiske fordring” om den svære

balancegang mellem paternalisme og ligestyldighed. Det at forsøge at trænge den andens individualitet ud og lave den anden om fra ”fra viljen af” er et ikke ukendt fænomen indenfor specialpædagogikken (Løgstrup 1960). ”Tanken om menneskeværd kommer til udtryk i et forbud mod at lade et menneskes hjælpeløshed mindske dets livs betydning”, skriver han som en slags modvægt mod opfattelsen af, at vi skal lave mennesker om for at forbedre deres menneskelige værdi (Andersen 2005, s. 81.)

Fundamentet i min bog angår netop dette – det levede liv, som det udspiller sig på de særlige arenaer, hvor professionelle fagfolk fortolker deres faglige opgave overfor mennesker, der har andre vilkår end de selv. Ind i den sammenhæng har jeg kaldt min bog ”Almagt og afmagt”. Begrebet almagt henviser til den ”dragt” specialpædagogikken iklæder sig, når den påberåber sig sin videnskabelighed. Begrebet afmagt henviser til den handicaphistoriske ”afklædning” af specialpædagogikkens gode hensigter. Det er specialpædagogikkens for- og bagside, begreberne henviser til – forholdet mellem det gode, vi vil og det onde, vi gør, mellem det håb om forbedring, vi har og dem, der uden at blive spurgt må lægge krop til vore bestræbelser. I afmagten hos de berørte viser almagten sit ansigt. Det kan være afmagten hos den, der ikke bliver set som person, men som et forbedringsobjekt, der skal tilpasses, afrettes og normaliseres. Og det kan være afmagten hos den, der ikke ser sin gode, faglige hensigt lykkes. Når afmagten bliver fremtrædende hos en fagperson, er almagten lige for hånden i form af fastlåste programmer, vedtagne metoder og specialpædagogiske regelsæt. Fristelsen til at agere som ekspert, den forførelse, der ligger i metodefiksering og specifikke handlesæt ser jeg dels som modsætning til et fælles dannelsesprojekt, der kræver fornuft og følelse, ydmyghed, nysgerrighed og lydhørhed, dels i lyset af vores historisk betingede forestillinger om det normale.

Min bog om specialpædagogikkens holdninger, handlinger og dilemmaer er skrevet, fordi jeg efter 50 års specialpædagogiske virksomhed som lærer, skoleinspektør, lektor og (norsk) professor har brug for at gennemtænke og formidle de erfaringer, som en sammentænkning af handicaphistorien og nutidig specialpædagogisk praksis har givet mig. Som handicaphistorisk forsker har det slået mig, at jeg i mit arbejde med at skrive udviklingshæmmedes historie i Danmark (perioden 1880 til 1987) aldrig er stødt på overvejelser over begåede fejl i det arkivmateriale, jeg har benyttet. Det har

forskrækket mig og fået mig til at overveje, hvilke roller professionelle indtager i rummet mellem almagt og afmagt (Kirkebæk 2010). Hvad kan den historiske erfaring sige os nutidigt, hvor mængden af diagnoser eskalerer samtidig med, at vejen mellem diagnose og metode fremstilles forenklet gennem evidensforskningens fokus på (hurtige) resultater.

I de arkivalier, jeg har gennemgået, da jeg skulle skrive min fem bøger om udviklingshæmmedes historie (Kirkebæk 1993, 1997, 2001, 2004, 2007), ses der hos de agerende fagpersoner ingen tvivl om deres handlingers gode hensigt, behandlingens etiske standard og diagnosernes objektive sandhedsværdi. Det gør mig bekymret for min egen nutidige rolle som specialpædagog. Hvordan afbalancere den nødvendige specifikke viden med en almen pædagogisk tilgang? Hvordan give rum for usikkerhed, uvidenhed, nysgerrighed og åbenhed i en tid, hvor kontrolaspektet synes *udvidet* fra kontrol med mennesker med funktionsnedsættelser til også at omfatte kontrol af ansatte gennem handleplaner, evidensstækning og styring. Hvordan overhovedet få øje på etiske dilemmaer og specialpædagogiske faldgruber, hvis vi glemmer at inddrage erfaringerne hos dem, der er direkte berørt?

Kontrol og tillid er hinandens modsætninger. Kan god pædagogik og god specialpædagogik udvikle sig gennem styring ovenfra og udefra gennem færdige manualer og ”best practice”? Vil specialpædagogikken ende som slendrian og fastlåste rutiner, hvis den ikke følges op af kontrolforanstaltninger? Hvordan skal specialpædagogikken kunne udvikle sig, hvis der ikke skabes rum for personlig didaktisk tænkning, der søger at forene det almene med det specifikke? Kan vi få øje på og forstå den styrke et menneske med funktionsnedsættelse besidder, hvis vi ikke kan *se* ham eller hende pga. det gitter, diagnosen udgør, den forudsigelse, prognosen stiller op eller det krav, kontrolinstansen stiller?

Et gennemgående tema i min bog er, at specialpædagogik uden inddragelse af de berørtes perspektiv ender som pædagogik for specielle fagfolk (med fare for paternalistiske overgreb på individet) og ikke som den specielle hjælp, der skal til, for at den enkelte føler sig hjulpet pædagogisk og menneskeligt. På den baggrund er det vigtigt at fastholde specialpædagogens personlige ansvar som noget, der går forud for enhver kontrol og administrativ procedure, han eller

hun bliver pålagt.

Når kritikken forstummer

Kritikken kan forstumme af to grunde – enten fordi den opleves overflødig, eller fordi den opleves beskåret af ovenfra satte regler og krav.

Det er en tydelig *almagtsposition* at opleve kritik som overflødig eller som noget, der må bekæmpes. En sådan attitude kræver, at man som professionel er sikker i sin sag. De anvendte diagnoser opleves som rigtige og vigtige, de anvendte metoder som de bedst mulige, de bagvedliggende teorier som objektivt og videnskabeligt sikre. Det gælder om at finde fælles fodslag og om at tilbagevise opduknet kritik effektivt og hurtigt.

Et eksempel på en sådan almagtsposition udgør den reaktion, der fremkom efter et forskningsprojekt, der havde til formål at evaluere ”rehabiliterings-og træningsindsatsen for børn med autisme, herunder evaluering af behandlingsmetoden ABA (Applied Behavior Analysis)” (Høgsbro 2007). Konklusionen på denne undersøgelse var ifølge projektets forsker Kjeld Høgsbro, at ”Den del af evalueringen, der omhandler børnenes udvikling, som den kan måles med de psykologiske undersøgelser og test, viser entydigt, at børnene i de almindelige tilbud udvikler sig mere, hvad angår IQ, sprogligt niveau og selvhjælpsfærdigheder end børnene i ABA-tilbuddet. Derimod udvikler børn i ABA-tilbud sig mere positivt hvad angår evne til social kontakt, ligesom forældrenes forventninger er større inden for ABA-tilbuddet, og deres oplevelse af fremskridt er større” (Høgsbro 2007, s. 8).

Konklusionen og evalueringen vakte stor vrede i forældre og lærerkredse tilknyttet ABA, men glæde i de TEACCH-inspirerede tilbud. To ”skoler” stod overfor hinanden – begge gjorde krav på at besidde den bedste ekspertise, og forældre benyttede sig af deres ret til at vælge det tilbud, de opfattede som det bedste. Ekspertise og metodefiksering fik et religiøst islæt, der kom til udtryk i en pressehetz mod en journalist, der på baggrund af undersøgelsen havde skrevet en kritisk artikel om ABA-tilbuddet (Michael Rothenborg 2007).

Det er på den anden side en tydelig *afmagtsposition* at opleve sin ret til at udøve kritik og sin selvstændige pædagogiske tænken og handlen knægtet. At det ikke altid opleves let at nedtone sin umiddelbare modstand mod at blive pålagt bestemte handlesæt, attituder og holdninger tyder den danske sociolog og ph.d. Rasmus Willigs forskning på. Hans undersøgelse af vilkår for pædagogisk handlen hos pædagoger i Århus satte ham på sporet af det, han kalder umyndiggørelse af professionelt personale.

Fundamentet for pædagogisk tænken er ifølge Rasmus Willig kritisk fornuft hos den myndige person. Han definerer ”en myndig person som et menneske, der træffer sine egne valg, dvs. en person, som har medbestemmelse over sit liv. [...] Den myndige person kan altså defineres som et menneske, der er i stand til at ytre sig kritisk, eftersom han eller hun gør sin medindflydelse og sine valg gældende via kritikken. [...] Den myndige person er det almindelige menneske, som hver dag siger fra eller til og træffer valg på baggrund af sine kritiske overvejelser” (Willig 2009, s. 26).

At være myndig kræver, at en person kan udøve kritik uden at være bange for repressalier af normativ eller juridisk art, og at personen gennem sin kritik ”kan skabe et autonomt råderum for hans eller hendes evne til at påvirke sin egen tilværelse” (Willig 2009, s. 27). At være umyndig betyder i forhold hertil processer, ”der får en eller flere personer til at frygte repressalier i form af sanktioner” (Willig 2009, s. 27). ” En umyndiggørelsesproces kan desuden defineres som en serie af handlinger eller forandringer, der frembringer en række ændringer af en persons eller en gruppe af personers fornemmelse af at være myndige” (Willig 2009, s. 27-28). Hos de pågældende sker der forandringer i form af afmagtsfølelse, handlingslammelse, tab af personlighed og internalisering og individualisering af problemer. Willigs pointe i den forbindelse er, at når muligheden for kritik forstummes, påvirkes den enkeltes identitet.

Det, Willig har undersøgt med hensyn til umyndiggørelse, er vilkår for pædagogers arbejde i almindelige daginstitutioner i Århus. Men hans pointe kan også belyse fundamentale problemer i specialpædagogikken. Der er en lang tradition for at umyndiggøre personer med funktionsnedsættelser i forbedringsøjemed. Handicaphistorisk set er der først sent kommet en opmærksomhed på at inddrage inderperspektiver som en reel faktor i den pædagogiske proces.

Det er svært at forestille sig, at umyndiggørelse ikke skulle have tilsvarende katastrofale følger for de direkte berørte som for de professionelle.

At gå planken ud – eller om at ende samme sted

Nogle gange kan det være en fordel at forfølge en tankegang helt ud i det ekstreme, hvis vi vil forstå dens tendentielle indhold. Sygdomsopfattelsen repræsenterer et essentielt syn på person og opgave. Det vil sige, at alle adfærdsudtryk og alle problemer tilbageføres til personens sygdomsbillede og betragtes medicinsk og biologisk. Ekspertter behandler lidelsen og er toneangivende, hvad behandling angår. Samtidig er enhver behandling og teori historiske manifestationer, der ændrer sig over tid. Hvordan skal vi forholde os til modstillingen mellem det, der opfattes som en objektiv vurdering af en persons sygdom og tidens skiftende sygdomsopfattelser?

Tendentielt er der en sammenhæng mellem et essentielt syn på person og opgave, specifikke metoder brugt til forskellige former for diagnoser og fastholdelse af faglig ekspertise som det bærende i behandlingen. Læringsmæssige eller adfærdsmæssige problemer diagnosticeres som en sygdom, den enkelte lider af. Bestemte metodiske tilgange anvendes for at forbedre tilstanden, der løbende vurderes af faglige eksperter. I det, der kaldes sygdomsmodellen, omfatter den naturvidenskabelige tilgang ikke alene personens medicinske problemer, men også personens liv som helhed. Det er det forhold den sociale models fortalere opponerer imod.

Til forskel fra det ser en ekstremiseret miljøopfattelse bort fra personens indre til fordel for en bedømmelse af ydre adfærd. Der tænkes i normalisering forstået på den måde, at personen tilnærmet skal trænes i at optræde, som det forventes af et ”normalt” menneske. Tendentielt er der tale om disciplinering af adfærd, der alene ansues ”udefra” uden inddragelse af de berørtes perspektiv. Specialpædagogisk havde denne tilgang en blomstringstid i Danmark i slutningen af 1960erne – begyndelsen af 1970erne.

Både et essentielt syn på person og opgave og det modsatte - en ekstrem miljøopfattelse, hvor personens tanker og forestillinger sættes i parentes til fordel for betingning og disciplinering – genererer den samme ekspertdominans. Ekspertpositionen er forbundet med magt. Den anvendte

magt kan begrundes videnskabeligt i behavioristiske teorier, eller kan forklares som afmagt overfor opgaven, men uanset forklaring er det etisk betænkeligt at gøre et menneske til objekt for faglige bestræbelser uden at medtænke dets subjektive opfattelse af situationen.

Forestillinger om det normale – fristelser og forførelser

Med oplysningstidens fokus på den menneskelige fornuft, blev de såkaldt ”ufornuftige” udskilt. De blev opfattet som biologisk bundne til deres umiddelbare instinkter og behov fremfor fri til at hæve sig op over umiddelbare tilskyndelser og handle med fornuft. Hvor ”frie” personer repræsenterede ånd og sjæl, fornuft (normen), det sunde (tilpasning) og det perfekte og upåfaldende, repræsenterede ”de ufrie” individer krop og instinkter, ufornuft (normbrud), sygdom (utilpassethed) og defekt anderledeshed. Med vurderingen af de enkelte individer forekom en værdisættelse og en grænsesættelse, der implicit – ud fra et Foucault perspektiv (Foucault 2003) – kom til at indgå i det samfundsmæssige opdragelsesprojekt af resten af befolkningen. Det handlede om, hvem der var henholdsvis værdigt eller uværdigt trængende, hvilken tilpasningsevne og vilje den enkelte udviste, fremhævelsen af at man måtte yde for at kunne nyde og en professionel og politisk afgørelse af, hvem der var til besvær, og hvem der var til nytte. Der var tale om en politisk og samfundsmæssig værdisættelse af det enkelte individ på baggrund af tidens diskurs og økonomiske og samfundsmæssige betragtninger. Det var denne værdisættelse, der med normaliseringsideologien i 1950'erne blev søgt ændret i retning af alles værd og værdighed uanset arbejdsevne, fysisk og psykisk tilstand og grad af ”fornuft”.

Sammenhængende med værdisættelse ses professionel iscenesættelse af tiltag, der skulle afhjælpe eller forbedre de udgrænsedes situation. Det handlede historisk set om, hvem der ud fra en professionel vurdering kunne helbredes eller forbedres, og hvem der måtte antages at være uhelbredelige. Det handlede også om professionel vidensopbygning. Selv de mest ”ubrugelige” kunne bruges til at skaffe viden om medicinske, psykiatriske og psykologiske emner. Man kan sige, at der var tale om en professionel iscenesættelse af vidensindsamling om mennesker, der allerede blev oplevet afvigende i forhold til det sociale system. Der blev med institutionsopbygningen for mennesker med forskellige former for funktionsnedsættelser skabt kontrollerede forsøgs- og forskningsbetingelser for professionelle fagfolk sideløbende med behandlings-, oplærings- og

undervisningstilbuddene. Der blev produceret viden og konstrueret billeder af de ”anderledes” gennem diagnose- og klassifikationssystemer. Specialister fik ekspertstatus mht. til udviklingen af forestillinger om det normale og behandling af det anormale.

I dag taler vi om normalisering i termer af den sociale model, men vi praktiserer forestillinger om det normale ud fra en medicinsk modelforståelse, hvor de biologiske barrierer i den enkelte er i fokus frem for samfundsskabte og relationelle barrierer. Et kompensatorisk perspektiv på specialpædagogik er fortsat det mest fremherskende perspektiv (Nilholm 2007). Kompensation kræver viden om, hvad der er i vejen med individet og metoder til afhjælpning eller forbedring af problemet. Begge dele er nødvendigt og vigtigt, men det slører blikket for, at mødet med den anden må baseres på andre forhold end diagnosticering, kategorisering og metodikker.

Grænsesættelse og værdisættelse har en sammenhæng med ønsket om forbedring og forebyggelse. Man kan sige, at mennesker med funktionsnedsættelser handicaphistorisk set har indgået i et samfundsmæssigt forebyggelsesprojekt med professionelle agenter. Mennesker med funktionsnedsættelser blev set som modpol til det eftertragtede og perfekte. Med brug af et uklart defineret lidelsesbegreb handler konkrete eller definatoriske fravalg i dag som før om en fastsættelse af grænsen mellem det acceptable og det u-acceptable, det brugbare og det ubrugelige.

Det er vigtigt at holde temaer som værdisættelse, grænsesættelse og forebyggelse op mod den sociale og medicinske modelforståelse og mod den franske filosof Julia Kristevas begreb ”den fremmede i os selv” (Julia Kristeva 2008). Hvem er vores stemme rettet mod, når vi som professionelle foreskriver den rette behandling? Hvilke barrierer er det, der skal nedbrydes, når vi taler om normalisering og forestillinger om det normale? Er det sociale, samfundsmæssige, politiske, faglige eller personlige? Det første skridt på vejen må med Kristeva gå på at nedbryde angsten for ”den fremmede i os selv” – nedbryde foragten for vor egen svaghed, nedbryde vores ulyst til at møde det anderledes (Kirkebæk 2001, s. 106-127), angsten for at falde udenfor normen og det postmoderne krav om at vise eget værd gennem selvscenesættelse. Det er en kamp mod de forestillinger om det normale, der er indlejret i os selv som en drøm eller et håb om at gå fri for andres nedvurdering. En drøm eller et håb som får os til at undsige, afrette, disciplinere og

kontrollere det anderledes, vi hos den anden ser som et angreb på vor egen fornuft.

Anvendt litteratur:

Andersen, Svend (2005): *Løgstrup*. Forlaget Anis. København.

Foucault, Michel (2003): *Galskabens historie i den klassiske periode*. Det lille forlag, Frederiksberg.

Hoffmeyer, Jesper (2005): *Biosemiotik. En afhandling om livets tegn og tegnenes liv*. Forlaget Ries, Charlottenlund.

Høgsbro, Kjeld (2007): *ETIBA. En forskningsbaseret evaluering af rehabiliterings- og træningsindsatsen for børn med autisme, herunder evaluering af behandlingsmetoden ABA (Applied Behavior Analysis)*. Marselisborgcentret, Århus.

Kirkebæk, Birgit (1993): *Da de åndssvage blev farlige*. Forlaget SocPol, Holte.

Kirkebæk, Birgit (1997): *Defekt og deporteret. Ø-anstalten Livø 1911-1961*. Forlaget SocPol, Holte.

Kirkebæk, Birgit (2001 a): *Normaliseringens periode. Dansk Åndssvageforsorg 1940-1970 med særligt fokus på forsorgschef N.E. Bank-Mikkelsen og udviklingen af Statens Åndssvageforsorg 1959-1970*. Forlaget SocPol, Holte.

Kirkebæk, Birgit (2001 b): Om omsorgens ulyst og det generelle ubehag. I: Ruyter, Knut W, Vetlesen, Arne Johan (2001): *Omsorgens tvetydighed*. Gyldendal Akademisk. Oslo: 105-127.

Kirkebæk, Birgit (2004): *Letfærdig og løsagtig – kvindeanstalten Sprogø 1923-1961*. Forlaget SocPol, Holte.

Kirkebæk, Birgit (2004): *Uduelig og ubrugelig. Åndssvageasylet Karens Minde 1880-1987*. Forlaget SocPol, Holte.

Kristeva, Julia (2008): *Brev til presidenten. Om mennesker med funktionshemning*. Cappelen. Akademisk forlag, Oslo.

Løgstrup, K.E. (1960): *Den etiske fordring*. Gyldendal, København.

Morken, Ivar (2008): *Normalitet og afvigelse. Specialpædagogiske udfordringer – en introduktion*. Akademisk Forlag, København.

Nilholm, Claus (2007): *Perspektiv på specialpedagogik*. Studentlitteratur, Stockholm.

Rothenborg, Michael (2007): *Miraklernes tid er tilbage. En del handicappede børn bliver behandlet*

med dyre, anstrengende mirakelkure, der påstår at kunne gøre dem næsten normale. Men de færreste at kurene har en dokumenteret effekt. *Politiken*, 20 februar, s. 6.

Ruyter, Knut W, Vetlesen, Arne Johan (2001): *Omsorgens tvetydighet*. Gyldendal Akademisk. Oslo.

Willig, Rasmus (2009): *Umyndiggørelse. Et essay om kritikkens infrastruktur*. Hans Reitzels Forlag.